

**TRABAJO DE FINAL DE GRADO EN TRADUCCIÓN E
INTERPRETACIÓN**

TREBALL DE FI DE GRAU EN TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

Departament de Traducció i Comunicació

***LES AVENTURES D'ALICIA ALS PAÏSOS
CATALANS: ANÀLISI D'UN CAS DE
MULTITRADUCCIÓ***

Autor/a: Carolina Irene Seguí Terol

Tutor/a: Francisco José Raga Gimeno

Fecha de lectura/ Data de lectura: Juny del 2019

Resumen/ Resum:

Amb la motivació inicial de conèixer el món de la traducció en llengua catalana, es presenta el fenomen de la multitraduïció: com uns factors extralingüístics (anomenats sistemes: lingüístic, políticollegal i comunicatiu-cultural) intervenen perquè en una mateixa llengua hi ha haja dos productes traduïts en dos estàndards diferents a partir d'un original. Ja siga perquè s'han fet dues traduccions directes o perquè s'ha fet una primera traducció a un estàndard i una posterior adaptació. S'analitza el cas de les traduccions de Salvador Oliva (1996) i Rubén Luzón (2016) d'*Alice's Adventures in Wonderland* per a determinar si es tracta d'un cas de multitraduïció.

Palabras clave/ Paraules clau: (5)

Multitraduïció, polisistemes, *Alice's Adventures in Wondreland*, estàndard català, estàndard valencià.

En aquest treball s'han fet servir les normes d'estil MonTI

Tot parla en la seua mudesa
amb saturació d'estigmes i destins.
Fins i tot dels forats ragen significats,

i el secret consisteix a saber-los admetre,
com els ocells que canten les fulguracions
que irrompen de bursada i de bursada fugen
o s'asclen perquè sí, improvisant el ritme
de la supervivència. Perquè les coses són
o, simplement, no són, i la resta és llegenda.

Rubén Luzón

Sumari

1.	Introducció	5
2.	Marc teòric, el fenomen de la multitraduïció: els sistemes implicats i el cas d' <i>Alice's Adventures in Wonderland</i>	6
2.1	El fenomen de la multitraduïció	6
2.3	Sistemes implicats en el cas d'Alice	8
2.4	Les edicions a través del temps	9
3.	Anàlisi de les traduccions al català d' <i>Alice</i> realitzades per Salvador Oliva (1996) i Rubén Luzón (2016)	13
4.	Conclusions.....	23
5.	Referències bibliogràfiques	24
6.	Annex I - Fragments diferents.....	26
7.	Annex II - Fragments similars.....	35
8.	Annex III –Glossari	42

1. Introducció

Aquest treball naix per una inquietud per conèixer la situació de les traduccions a la llengua catalana en l'actualitat, per conèixer què passa quan es tradueix literatura a Catalunya i al País Valencià. Durant quatre anys d'estudi al grau, havent estudiat a l'UJI i a la UAB me n'adone que no es tradueix de la mateixa manera a Castelló que a Barcelona, ja que l'estàndard de la llengua a Castelló no és el mateix que a Barcelona. Jo mateixa utilitze paraules diferents, morfosintaxi diferent. Tot açò em sorprén, i em suscita la pregunta: al món de la traducció passa el mateix? Em pregunte, llavors, com es fan les traduccions en llengua catalana? Quin estàndard de la llengua se segueix? Quina és la situació del mercat editorial de traduccions cap al català? Com són les traduccions que finalment arriben als lectors?

És així com trobe l'article de Calero (2016) "Varietats geogràfiques i polítiques editorials en la traducció al català. Una mirada sobre l'espai comunicacional català". En aquest article es parla del treball de Cristóbal Cabeza i Cáceres (2010) que analitza el cas de les traduccions de *Harry Potter* a la llengua catalana i denomina multitraducció a la producció de dues traduccions en els dos estàndards diferents de la llengua. En la multitraducció participen agents extralingüístics que són els qui fan que es produïska el fenomen. Tot açò ho explicaré amb més detall als apartats següents.

Si buscarem més exemples sobre aquest fenomen certament en trobaríem molts, però jo en vaig trobar un en particular. A les classes de traducció, a la Universitat Autònoma de Barcelona, impartides per Juan Gabriel López Guix, vaig sentir parlar del cas d'*Alice's Adventures in Wonderland* i les seues traduccions en llengua catalana. López Guix va parlar sobre la famosa traducció de Salvador Oliva (1996) i la recent traducció de Rubén Luzón (2016).

Açò va despertar la meua curiositat una vegada més i vaig pensar que potser en aquestes traduccions hi havia un altre cas de multitraducció. I això és el que s'intenta comprovar en aquest treball. L'objectiu és, per tot això, contextualitzar i analitzar el cas de les traduccions al català (1996 i 2016) d'*Alice's Adventures in Wonderland* i determinar si es tracta d'un cas de multitraducció.

En aquest treball primer explicarem que és la multitraducció, contextualitzarem aquest fenomen i explicarem quins factors la determinen. Seguidament, presentarem el cas particular: explicarem quins són els factors que, en aquest cas, van poder propiciar la multitraducció i contextualitzarem l'obra d'*Alice's Adventures in Wonderland* a través del temps. A continuació, compararem alguns passatges de les dues traduccions per a comprovar si les solucions als casos dificultosos de traducció, si el lèxic i les formes verbals presenten els requisits per a ser un cas de multitraducció. I finalment, extraurem les conclusions sobre tot aquest cas. Al final del treball es poden trobar la bibliografia i els annexos amb els passatges escollits per a analitzar i un glossari.

2. Marc teòric, el fenomen de la multitraduïció: els sistemes implicats i el cas d'*Alice's Adventures in Wonderland*

L'any 1996 l'editorial Empúries (Barcelona) publicava *Alicia al país de les meravelles* traduïda per Salvador Oliva. Dènou anys després, l'any 2015, edicions Bromera (València) publicava *Les aventures d'Alicia al país de les meravelles*, traduïda per Rubén Luzón, és a dir, al mercat literari dels Països Catalans constatem com amb tan sols quinze anys de diferència s'han publicat dues traduccions diferents en una mateixa llengua d'un mateix original.

L'any 2001, quan *Harry Potter and the philosopher's stone* arriba al mercat literari dels Països Catalans, Empúries s'encarrega de la seua traducció i distribució per tots els territoris de parla catalana. Després d'un fracàs en les vendes al País Valencià, es decideix fer una adaptació de la traducció i tornar a publicar-la a través del grup editorial Tàndem.

Cabeza (2010) analitza aquest fenomen i el denomina multitraduïció. És a dir, quan una suma d'agents extralingüístics propicien l'adaptació d'un text traduït a dos estàndards diferents d'una llengua. En comparar les dues versions d'*Alice's Adventures in Wonderland* (a partir d'ara *Alice*) podem pensar que es tracta d'un cas de multitraduïció i això és el que analitzarem en aquest treball.

Encara que ja se n'havien fet traduccions anteriorment –Carner (1927), Compta (1990)– l'any 1996, el grup editorial Empúries llança al mercat una nova versió de la traducció de Salvador Oliva. L'any 2016, l'Editorial Bromera llança al mercat valencià una traducció de Rubén Luzón. Als apartats següents explicarem quines particularitats, similituds i diferències podem trobar en les dues traduccions.

2.1 El fenomen de la multitraduïció

L'any 2001, l'editorial Empúries publica a tot el territori de parla catalana *Harry Potter i la pedra filosofal* traduït per Laura Escorihuela. A Catalunya es venen 73.000 exemplars. Al País Valencià tan sols 1.200. L'editorial es replanteja l'estratègia de distribució i encarrega una nova versió: una adaptació a l'estàndard valencià, a Salvador Company. Tàndem Edicions s'encarrega de distribuir-la a terres valencianes. És la primera vegada que una novel·la de literatura juvenil, pensada per a joves entre 11 i 15 anys, s'adapta a un altre estàndard de la llengua. Cabeza (2010) defineix aquest fenomen com multitraduïció.

Segons ell explica, la multitraduïció és:

El fenomen pel qual un mateix producte, originalment en una llengua de partida, té diverses versions en una llengua d'arribada que es caracteritzen per estar escrites en diferents modalitats estàndard, ja siga perquè se n'han fet dos traduccions directes des de la llengua original o perquè s'ha adaptat la primera traducció d'un estàndard a un altre. (Cabeza 2010: 219)

En l'àmbit teòric, es basa en la teoria del polisistema d'Itamar Evan-Zohar i el treball de Holmes i Lefevere al grup de recerca del *Descriptive Translation Studies*. El fenomen es fonamenta en la teoria de polisistema, amb el concepte de mecenatge de Lefevere i amb el concepte de norma de Toury. La multitraduïció és un fenomen transversal que, no sols afecta la producció literària d'una llengua, també als llibres de text o als mitjans audiovisuals. És a dir, es dona a l'àmbit editorial, audiovisual, a les administracions públiques i a les entitats privades. L'enfocament historiogràfic plantejat per Itamar Evan-Zohar presenta una forma d'anàlisi de la producció escrita en una llengua que, per primera vegada, analitza també les traduccions. Segons Evan-Zohar (Villanueva 2019) tota la producció escrita d'una llengua està condicionada per uns elements que la regulen, aquests elements formen els sistemes. Un sistema és la suma d'elements (lingüístics o extralingüístics) que intervenen en la producció escrita d'una llengua. En el polisistema de la

traducció catalana, segons Cabeza (2010), hi ha tres sistemes: el lingüístic, el politicolegal i el comunicatiu-cultural, i els explicaré a continuació.

El sistema lingüístic

Aquest sistema és l'eix central que fa possible la multitraduïció en la llengua catalana. Els elements que formen aquest sistema són les entitats normatives i els estàndards de la llengua.

L'existència de dues entitats normatives –la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL)– fa que també es puguin considerar com a elements politicolegals, si es considera que l'AVL es va crear més per motius polítics que per motius estrictament lingüístics.

Els estàndards de la llengua fan referència a les tres grans àrees històriques (Catalunya, País Valencià i Illes Balears) on es parla i s'escriu en tres variants de la llengua diferenciades. Encara que trobem tres variants, la norma sols recull com a correcte o incorrecte dues variants, aquestes són la catalana i la valenciana, les dues normatives de la llengua. Per aquest motiu, als territoris de parla catalana conviuen dues “varietats lingüístiques ben definides, codificades i acceptades per tota la comunitat lingüística com a norma general i model comú de referència”, tal com explica Cabeza (2010) que és la definició clàssica de modalitat estàndard.

El que trobem com a norma són la *Gramàtica de la llengua catalana* i la *Gramàtica normativa valenciana*. Les dues gramàtiques marquen els elements lingüístics que defineixen aquest sistema. Hi podem trobar aspectes que es diferenciïn amb major facilitat com ara el lèxic i la morfosintaxi, i altres aspectes morfosintàctics, que cal parlar més atenció per a veure les diferències com ara l'expressió d'íctica de l'espai en dues (aquí i allà) o tres (ací, ahí i allà) distàncies i la combinació de pronoms febles.

El sistema politicolegal

En el cas del català, aquest sistema comença a definir-se en la Constitució Espanyola, on s'indica que aquelles Comunitats Autònomes que tinguen una llengua pròpia són les encarregades de codificar-la. I segons la Constitució, són les Comunitats Autònomes les encarregades de definir-la, és a dir, les que han de decidir quin nom té i com la regulen als diferents àmbits comunicatius i de l'administració pública.

En el cas del català, açò crea problemes perquè afavoreix la dialectalització i la politització. Amb l'Estatut d'Autonomia Valencià, que denomina llengua valenciana a aquella que es parla a tot el territori, i amb la creació de l'AVL l'any 1998, es va aconseguir que uns elements lingüístics regulats per polítics marcaren diferències als territoris de parla catalana.

Com també puntualitza Cabeza (2010), la creació de l'AVL va comportar el silenci per part de l'IEC, que no va reconèixer el País Valencià com a territori de domini lingüístic, i açò va contribuir a accentuar encara més aquestes diferències.

El sistema comunicatiu-cultural

Si vivim en un mercat lliure hauríem de tenir accés a tota la producció literària o audiovisual en llengua pròpia. Trobem que no és així. Gifreu (2007), en un estudi sobre la teoria de l'espai català que inclou els àmbits editorial i audiovisual, exposa que l'espai català de comunicació està format per una dimensió interior i una dimensió exterior. La dimensió interior abasta els territoris de parla catalana i la dimensió exterior la resta de territoris on no

es parla aquesta llengua. És a dir, l'interior referit a dins de les fronteres de Catalunya, el País Valencià i les Illes, Andorra, l'Alguer i la Catalunya Nord i a l'exterior referit a fora d'aquestes fronteres. En l'espai comunicatiu interior es busca la comunicació entre els territoris que el formen. Però en aquest espai interior hi ha un dèficit d'unitat. En realitat no hi ha un mercat comú: no hi ha una ràdio, ni una cadena de televisió, ni pràcticament cap mitjà de comunicació que hi estiga present de forma equitativa. Respecte a l'espai comunicatiu exterior, es fonamenta en "la capacitat de la comunitat lingüísticocultural catalana d'assolir el reconeixement extern com espai diferenciats en condicions d'igualtat".

2.2 La multitraduïció d'*Alice*

Segons Cabeza (2010), que un clàssic de la literatura es torne a traduir no es pot considerar multitraduïció. En moltes ocasions les noves traduccions es fan per la reputació del traductor que la realitza, com és famós el cas de *la Divina Comèdia*. Quan es torna a traduir al català per Joan Francesc Mira, no es considera multitraduïció. La traducció anterior estava escrita en l'estàndard català i la de Mira, que és un autor valencià i escriu en l'estàndard valencià, es va comercialitzar també a Catalunya pel prestigi que té el traductor.

Atesa aquesta consideració, podríem pensar que el cas d'*Alice* no és un cas de multitraduïció perquè es tracta d'un clàssic de la literatura. No obstant això, sí que podem considerar que ho siga perquè al mercat es poden trobar, al mateix moment, dues traduccions. En aquest treball no analitzem la primera traducció que es va fer i una altra posterior en el temps modernitzada o revisada. Analitzarem dues traduccions coetànies per a determinar si són diferents, si estan escrites en dos estàndards diferents.

En la traducció d'*Alice* al català trobem: a Catalunya, en 1927 la traducció de Josep Carner; en 1990 la traducció de Víctor Compta; en 1996 la traducció de Salvador Oliva i en 2011 la traducció de Francesc Parcerisas (que no explicarem en aquest treball, ja que no ha marcat cap influència destacable per a aquest estudi). I al País Valencià, trobem que fins el 1997 no s'havia fet cap traducció o adaptació, i és en 1997, quan Pasqual Alapont publica amb l'editorial Bromera una adaptació teatral. Després, en 2016 Rubén Luzón, amb la mateixa editorial, publica una altra traducció.

2.3 Sistemes implicats en el cas d'*Alice*

En considerar, en l'àmbit teòric, que es tracta també d'un cas de multitraduïció, considerem els mateixos sistemes que Cabeza (2010), però en aquesta part del treball trobem adient aprofundir en algunes de les consideracions originals i ampliar alguns aspectes que també estan presents en el cas d'*Alice*.

El sistema lingüístic

En aquest sistema es veuen implicats els estàndards de la llengua catalana. Com ja hem explicat al punt 2.1 l'existència de dos estàndards és l'eix fonamental perquè es produísca la multitraduïció. Aquests es materialitzen en les dues acadèmies de la llengua (la secció filològica de l'IEC i de l'AVL). Aquestes redacten les seues gramàtiques i inclouen les formes generals o les formes més regionals, com és el cas de l'AVL. Els aspectes que regulen les gramàtiques, com la morfosintaxi, i els aspectes que regulen els diccionaris, com el vocabulari, conformen aquest sistema. En el cas d'*Alice*, es poden observar exemples del sistema lingüístic que, al punt 3, mostrem amb fragments que són similars i que són diferents.

El sistema políticolegal, la qüestió de l'espai comunicatiu

En el punt anterior explicàvem que Gifreu (2007) apuntava que no hi ha una cadena de televisió, ni pública ni privada, que tinga antena a Catalunya, al País Valencià i a les Illes. El treball de Gifreu és del 2007, actualment, en 2019, encara no existeixen aquests mitjans de comunicació. No obstant això, hi ha diaris en Internet com *VilaWeb* o *Directa* que han sorgit i s'han ampliat per a estar presents i informar a tots els territoris de manera equitativa.

El sistema comunicatiu-cultural, l'àmbit editorial

El mercat editorial a València i a Barcelona presenta diferències destacables. A Barcelona el mercat editorial està molt més desenvolupat que a València. Ha pogut ser així perquè s'ha situat com al número u en la producció editorial en castellà. Això li ha permès desenvolupar la producció en català. A més a més, a Catalunya històricament hi ha hagut una gran voluntat per preservar la llengua. A València no s'han donat les mateixes circumstàncies i, per tant, el mercat és molt més limitat que a Barcelona.

El mercat editorial també es defineix per motius poblacionals, és a dir, pel nombre de lectors, com explica Olmos (2006). Un llibre que es distribueix a Catalunya i al País Valencià, per molt bé que funcione a València mai tindrà el mateix nombre de lectors que a Catalunya. S'ha de considerar el gruix poblacional de les dues àrees: a Catalunya hi ha set milions d'habitants i al País Valencià hi ha quatre milions. Aquest factor és clau per a moltes editorials catalanes, que decideixen no comercialitzar els seus llibres al País Valencià perquè hi ha menys lectors. Com a conseqüència, apareixen editorials valencianes que intenten cobrir la demanda en llengua pròpia.

Un altre factor que condiciona el sistema editorial són els interessos de les editorials. *Alice* es pot classificar com a literatura infantil o com a novel·la per a adults. Moltes vegades les editorials el presenten d'una manera o de l'altra depenent de la portada i de les il·lustracions. S'ha donat el cas que el mateix text s'ha publicat amb diferents portades que semblen més infantils o més serioses segons a quin públic anaren dirigits. Per tant, les editorials decideixen quan és millor moment per a reeditar o encarregar una nova traducció en funció de les necessitats del mercat. L'any 2015, en complir 150 anys de la primera edició d'*Alice*, les editorials podrien considerar que era un moment adequat per a preparar noves edicions.

2.4 Les edicions a través del temps

En aquest estudi, comparem la traducció d'Oliva i la de Luzón que són les dues que es troben al mercat des del 2016. A partir dels anys 70 *Alice* es considera un clàssic de la literatura mundial, no va especialment dirigit a un públic infantil (López 2010). Oliva, quan realitza la seua traducció, considera que la seua és la primera traducció moderna que es fa de l'obra. Com que aquesta afirmació no és del tot exacta, primer explicarem quina va ser la primera traducció que es va fer en llengua catalana i després, la primera traducció que cronològicament es publica i es podria considerar la primera moderna.

Josep Carner

L'obra de Carroll arriba per primera vegada al món de les lletres catalanes publicada com a novel·la en 1927 de la mà de Josep Carner i amb les particulars il·lustracions de Lola Anglada. En 1927, es publica com a llibre complet amb el nom d'*Alícia en terra de meravelles*. Les il·lustracions d'Anglada destaquen perquè adapta les imatges d'*Alice* a la

cultura catalana amb la baralla de cartes catalana o una casa que s'assembla a una masia catalana o fins i tot una cuina amb els estris típics de les cases catalanes.

Des del 27 fins al 1971-72 quasi no es va reeditar l'obra en català. López (2015), estudiós de les traduccions d'*Alice* a les diferents llengües de l'Estat Espanyol, apunta que aquests quasi setanta anys sense noves traduccions es deuen al context polític de l'estat, a la llarga dictadura franquista.

La traducció de Carner, a partir dels anys 80, queda antiquada. En aquest moment, comencen a publicar-se edicions comentades i es fan estudis sobre l'obra, tant en anglés com en altres llengües, i passa a ser considerat com un clàssic de la literatura. Fins llavors era un conte per a infants i aquest canvi de perspectiva també afecta a les versions en llengua catalana. Carner va fer una traducció des d'una perspectiva particular: no va fer simplement una traducció, sinó que també va adaptar el text amb referents culturals catalans. Quan, dècades després de la primera edició, es torna a editar la traducció de Carner, a poc a poc s'eliminen aquestes adaptacions amb la finalitat de modernitzar el text.

Víctor Compta

Després de la traducció de Carner arriben les traduccions modernes. L'any 1990 l'editorial Barcanova publica *Les aventures d'Àlícia* de la mà de Víctor Compta. Aquesta traducció va ser una mica ignorada i menystinguda per Salvador Oliva. Com explica Mans (2013): "L'editorial Barcanova havia fet una edició conjunta de les dues *Àlícies* traduïdes per Víctor Compta, exhaurida i que no hem analitzat. Actualment Barcanova forma part del grup Anaya, amb qui han fet l'edició d'*Àlícia*, primer a Anaya i després a Barcanova." Potser ha passat més desapercebuda per haver estat publicada en una editorial madrilenya i no exclusiva del món editorial català. O potser s'explica perquè com que Compta es dedica exclusivament a la traducció l'editorial no va donar tant de ressó, com explica Joan Sellent (Vicent, 2016) en una entrevista:

De vegades, aquests tipus de llibres, tot i que no són únicament de lectura juvenil o infantil, i en aquest cas és un "fals llibre infantil", es publiquen en edicions juvenils i solen haver-ne moltes. Jo no diria que la de Compta ha passat completament desapercebuda perquè es coneix. El que sí que pot ser és que, com que no és un escriptor molt conegut, sinó que només és traductor (i molt bo, he de dir), l'editorial podria no haver-li donat el mateix ressó que tindria una traducció feta per un escriptor o poeta famós.

Salvador Oliva

Finalment, en 1996 se li encarrega a Salvador Oliva, poeta i traductor de renom especialitzat en Shakespeare, una nova traducció. Quan Salvador Oliva publica la seua traducció, ell mateix la considera la primera traducció moderna. Parla com si des de temps de Carner ningú hagués traduït l'*Alice*, però com hem comentat al punt anterior, no és així. A més a més, la primera edició d'Oliva que es publica conté errors de traducció. En el moment de la següent edició, 1997, Oliva acabava de rebre un premi de traducció per aquest treball i açò va accentuar les crítiques. A la revista *el Temps* –a la columna "Les notes de Víctor Ripoll"– es publiquen durant molt de temps totes les errades: els falsos sentits, les addicions, les supressions, les errades d'ortografia i tipogràfiques, i fins i tot comentaris sobre l'estil. Encara que la traducció d'Oliva va ser molt criticada, es va continuar publicant i reeditant durant molts anys. Cada nova edició anava incorporant els canvis i els suggeriments que la crítica literària anava fent. Per exemple, un error de la primera edició que va ser esmenat de seguida va ser l'omissió d'una frase completa: "*And here Alice began to get rather sleepy and went on saying to herself, in a dreamy sort of way: Do cats eat bats? Do bats eat cats?*"

(Ripoll, 1996), i que després, en la tercera edició, es va traduir per “*I en aquell moment l’Alicia va començar a endormiscar-se, i s’anava preguntant, com en un somni: «Mengen ratpenats, els gats? Mengen ratpenats, els gats?».* I a vegades: «mengen gats, els ratpenats?».” O “*And all her wonderful Adventures*” –Carroll «i les seves aventures» –Oliva.

Segons Oliva, quan va acceptar l’encàrrec va tenir molt poc temps per a fer revisions, sabia que l’hauria d’esmenar en edicions posteriors perquè la primera estava plena d’incorreccions. Oliva ha arribat a admetre que havia enviat el disquet que no contenia la versió definitiva a l’editorial i que aquesta versió era la que s’havia imprès.

Aquesta nova *Alice* d’Oliva en 2016 ja no es comercialitza a tot el territori de parla catalana. Com es tractava d’un clàssic de la literatura, és un fet remarcable que en molt poc temps una altra editorial del territori valencià faci un nou encàrrec a un altre traductor. A finals del 2016, al mercat editorial dels territoris de parla catalana, es poden trobar dues traduccions diferents.

Rubén Luzón

La traducció de Rubén Luzón es defineix a la contracoberta com una traducció directa de l’anglès: “En l’edició que us oferim, Rubén Luzón tradueix aquest clàssic directament de la llengua original, per tal d’acostar-nos una obra que ha fascinat, al llarg dels anys, grans i menuts”.

Crida molt l’atenció que l’any 2016, s’especifiqui que la traducció es fa directament des de l’original, com si en pogués haver-hi algun dubte. A mitjan segle XXI, es pressuposa que els traductors tenen a la seua disposició la font original i acudeixen a ella per a fer les traduccions. Sembla que Luzón intenta deixar clar que no ha fet una adaptació d’una altra traducció anterior com podria ser la d’Oliva.

No obstant això, no sols en la contracoberta trobem informació que ens vol deixar molt clar que la seua traducció l’ha realitzada íntegrament ell i directament des de l’anglès. Tant al catàleg d’edicions 3i4 com a l’article de lletrA, *el dia de la poesia catalana a Internet* trobem la següent informació sobre la biografia de Luzón: “A finals de 2016 va ser publicada la seua traducció íntegra, de l’anglès al català, de *Les aventures d’Alicia al País de les Meravelles*, de Lewis Carroll.” I “A finals de 2016 va ser publicada la seua traducció íntegra, de l’anglès al català, de *Les aventures d’Alicia al País de les Meravelles*, de Lewis Carroll.”

En aquesta primera part del treball, després de fer una reflexió teòrica sobre la qüestió, hem determinat que la mutitraducció és un fenomen transversal, que afecta a tota la producció d’una llengua que té més d’un estàndard; que hi ha uns factors extralingüístics que s’agrupen en sistemes (lingüístic, politico-legal i comunicatiu-cultural) i són els qui determinen i fan possible la mutitraducció. Després d’haver investigat sobre el tema, considerem que hi ha altres aspectes clau per a la mutitraducció. La qüestió de l’espai comunicatiu (tot i que existeixen alguns mitjans de comunicació en tot el territori de parla catalana, no estan unificats) i la qüestió de l’àmbit editorial (la producció literària no és igual als dos territoris perquè no tenen els mateixos recursos econòmics per poder-la desenvolupar i no hi ha el mateix nombre de lectors). Hem constatat que des del començament del segle XX, s’han fet diverses traduccions al català i les últimes han sigut la d’Oliva (1996) i la de Luzón (2016). Aquestes dues s’han publicat per editorials catalanes i valencianes respectivament. Atesa la

definició de multitraduïció, en l'àmbit teòric, pensem que es tracta d'un cas de multitraduïció. En el següent apartat compararem les traduccions, donarem exemples concrets d'on es pot observar que es tracta de multitraduïció, per a concloure al final del treball si la hipòtesi teòrica es confirma.

3. Anàlisi de les traduccions al català d'*Alice* realitzades per Salvador Oliva (1996) i Rubén Luzón (2016)

En aquesta part del nostre estudi, analitzem les dues traduccions per tal de determinar si es tracta d'un cas de multitraduïció. En primer lloc hem de comprovar si es tracta de dues traduccions diferents (fetes directament des de l'anglès) o si es tracta d'una primera traducció a un estàndard i una posterior adaptació a un altre estàndard. Per tal d'analitzar les dues traduccions hem fet una lectura rigorosa de les dues obres i hem marcat tots aquells passatges que eren diferents o que eren similars. Comencem per analitzar diferents passatges amb problemes de traducció per a determinar si els traductors han optat per les mateixes solucions o n'han pensat de diferents. Després, analitzem si estan escrites en el mateix estàndard (si utilitzen formes que s'adapten més a un estàndard o a l'altre: si hi ha formes verbals que s'utilitzen més al País Valencià; si hi ha vocabulari que és més comú a Catalunya).

A l'Annex I es troben els casos que hem identificat de fragments diferents, a l'Annex II els casos que hem identificat de fragments semblants i a l'Annex III un glossari seleccionat de les dues traduccions.

Anàlisi dels fragments que són diferents

Aquells fragments que eren diferents els hem dividit en jocs de paraules i cançons/poemes. Per a trobar els jocs de paraules hem escollit la proposta de López (2011) en el seu treball "Alicia en el país de las maravillas en España y Argentina: una comparación de traducciones".

Els jocs de paraules presenten una major dificultat per al traductor que altres passatges de l'obra, amaguen una riquesa lingüística que, a l'original, provoca una determinada reacció en el lector. Per això mateix, impliquen una major dificultat de traducció.

Els jocs de paraules presenten: homofonia (exemple 1) que el traductor ha de decidir si reproduceix o no. I si la reproduceix, potser canvie lleugerament el significat. També hi ha diferències en els temps verbals, no sols per la morfosintaxi en català, també per la dificultat de traduir alguns temps verbals de l'anglès com el *present continuous* (exemple 2). Els jocs de paraules, de vegades, amaguen un sentit metafòric (exemple 3) i al traduir s'ha de decidir per transmetre el significat de les paraules o el sentit que denoten. O dobles sentits, en les traduccions es pot optar per transmetre sols un dels sentits que s'entén de l'original i la resta es perd. Un altre repte dels jocs de paraules és la transcreació (exemple 4) quan, a l'original, Carroll va inventar tot un grup de paraules i els traductors han de crear-les en la llengua d'arribada; i també en les cançons/poemes, on Carroll pren com a referència una cançó o un poema popular de l'època i els paròdia, açò presenta un gran repte per als traductors.

1. L'homofonia

Comencem amb un cas l'homofonia que hem trobat als jocs de paraules al Capítol III (Annex I, 1): "*had not [...] A knot*". "El nus de la qüestió" o "ruc i nuc":

(1)

Original

<p>“You are not attending!” said the Mouse to Alice severely. “What are you thinking of?”</p> <p>“I beg your pardon”, said Alice very humbly: “you had got to the fifth bend, I think?”</p> <p>“I had not!” cried the Mouse, sharply and very angrily.</p> <p>“A knot!” said Alice, always ready to make herself useful, and looking anxiously about her.</p> <p>“Oh, do let me help to undo it!”</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>«No em prestes gens d’atenció», va dir severament e Ratolí a l’Alicia; «¿Què en penses del que t’he dit fins ara?».</p> <p>«Perdona», va dir humilment l’Alicia; «em sembla que ja havies arribat a la cinquena corba, ¿no? ».</p> <p>«No! Encara no havia arribat ni al nus de la qüestió», en sec i molt enfadat, el Ratolí.</p> <p>«Al nus! », va dir l’Alicia, sempre a punt de fer un favor, i mirant amb inquietud al seu voltant: «Si vols t’ajudaré a desfer-lo aquest nus! ».</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>–No m’estàs prestant gens d’atenció! – va dir el Ratolí a Alicia amb severitat-. ¿En què estàs pensant?</p> <p>–Perdona –va dir Alicia, molt humilment–: ja havies arribat al cinqué revolt, ¿no?</p> <p>–I ara! –va exclamar el Ratolí, bruscament i amb fúria–. Em prens per ruc!</p> <p>–¿Què dius, que tens un nuc? –va dir Alicia, sempre a punt per a fer un favor, i mirant amb neguit al seu voltant–. Oh, deixa’m ajudar-te a desfer-lo, aquest nuc!</p>

Per a traduir el joc de paraules “*had not [...] A knot*” tenim la problemàtica per l’homofonia de l’original. Oliva opta per eliminar el joc de paraules i tradueix “*had not*” simplement per “No!”; però després ho compensa amb “el nus de la qüestió”. Luzón, per la seua part, també compensa l’homofonia amb un altre joc de paraules i opta per “ruc” i “nuc”.

Aquest fenomen es torna a repetir al següent exemple: Capítol VII (Annex I,4) on es dona l’homofonia amb “*draw*” que significa tan dibuixar com extraure.

(2)

<p>Original</p> <p>“And so the little sisters – they were learning to draw, you know-”</p> <p>“What did they draw? Said Alice, quite forgetting her promise.</p> <p>“Treacle,” said the Dormouse, without considering at all this time.</p> <p>[...]</p> <p>“They were learning to draw” the Dormouse went on, yawning and rubbing its eyes, for what is getting very sleepy; “and they drew all manner of things – everything that begins with an M-”</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>«Així, doncs, aquestes germanes petites... aprenien a extraure, ¿sabeu?».</p> <p>«¿I què extreien?», va dir l’Alicia, que ja s’havia oblidat de la promesa que havia fet.</p> <p>«Melassa», va dir el Liró, aquesta vegada sense pensar-s’hi gens.</p> <p>[...]</p> <p>«I al mateix temps que anaven extreien també dibuixaven», anava dient el Liró badallant i fregant-se els ulls, perquè cada vegada tenia més son; «dibuixaven tota mena de coses que comencen amb M».</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>–Així, doncs, aquestes tres germanetes... Bé, estaven aprenent a dibuixar...</p>

–¿Què dibuixaven? –va dir Alícia, oblidant la seua promesa.
 –Melassa –va dir el Liró, sense pensar-hi gens, aquesta vegada.
 [...]

 –Estaven aprenent a dibuixar –va continuar el Liró, badallant i fregant-se els ulls, perquè cada vegada tenia més son–, i dibuixaven tota mena de coses...; tot el que comença per M...

En aquest cas veiem com Oliva opta primer per “extraure” i després per “dibuixar” i introdueix un detall que no està a l’original. Amb la frase “«I al mateix temps que anaven extreien també dibuixaven»”, encara que no diu exactament el mateix que l’original, explicita el doble sentit de “draw”. Mentre que Luzón elimina el sentit d’extraure i ho redueix tot a dibuixar.

2. Temps verbals

En el mateix fragment del Capítol III (Annex I, 1), exemple (1), podem observar altres diferències entre les dues traduccions: les formes verbals no són les mateixes. Per a traduir el *present continuous* de l’original, Oliva decideix canviar a present simple mentre que Luzón opta per aquest present continu: “«No em prestes gens d’atenció»” o “No m’estàs prestant gens d’atenció” i “¿què en penses?” En lloc de “¿en què estàs pensant?”.

Aquesta problemàtica dels verbs també s’observa en altres fragments com ara, al Capítol XI (Annex I, 8) amb els temps verbals en passat:

(3)

<p>Original</p> <p>“[...] and the twinkling of the tea--- ”   “The twinkling of what?” said the King.   “It began with with the tea,” the Hatter replied.   “Of course twinkling begins with a T!” said the King sharply. “Do you take me for a dunce? Go on!”</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>«¿Té què?», va dir el Rei.   «Per començar el te vaig dir: “Té...”».   «Ja ho sé que te comença amb T!», va tallar el Rei.   «¿Et penses que sóc un capsigrany?».</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>–¿El titil·lar de <i>què</i>? –va dir el Rei.   –Tot començà amb el te –va respondre el Barreter.   –Per descomptat que <i>titil·lar</i> comença amb la T! –va dir el Rei bruscament–. ¿Em prens per ruc? Continua!</p>

Oliva opta per la forma perifràstica “vaig dir” mentre que Luzón amb la forma simple “començà” manté una estructura més similar a l’original.

3. El sentit metafòric

El fragment que apareix a continuació, també l’analitzarem després perquè presenta gran similitud entre les dues traduccions. No obstant això, el que volem destacar ara és la

diferència a l'hora de traduir “*He’s murdering the time! Off with his head!*” al Capítol VII (Annex I, 3).

(4)

Original
“Well, I’d hardly finished the first verse” said the Hatter, “when the Queen bawled out” “He’s murdering the time! Off with his head!”
Salvador Oliva
«Bé, encara no havia acabat la primera estrofa», va dir el Barreter, «quan la Reina va fer un bot i va dir bramant: “Està matant el temps! Que li tallin el cap!”».
Rubén Luzón
–Bé, a penes havia acabat la primera estrofa– va explicar el Barreter– , quan la Reina va saltar i va dir bramant: «S’està carregant el temps! Que li tallen el cap!».

La traducció més literal per a “*murdering*” seria ‘assassinar el temps’ i aquesta no l’han plantejat cap dels dos traductors. El no escollir el verb assassinar està relacionat amb la segona part de la frase: “*Off with his head*”–que no es pot traduir per ‘que li assassinin el cap’. En aquest detall trobem el problema de traducció: s’ha de mantenir la coherència verbal entre les dues frases.

4. Transcreació

En l’obra de Carroll comprovem com en alguns moments l’autor ja va fer un treball lingüístic de creació de paraules o de versos. Carroll parodiava poemes i cançons conegudes per la canalla anglesa de l’època. D’aquesta manera, l’obra es torna més divertida, agafa referents moralitzants de l’època i en fa broma. Un exemple són les assignatures que es solien estudiar i que apareixen al Capítol IX (Annex I, 6):

(5)

Original
Reeling and Writhing Ambition, Distraction, Uglification and Derision Ancient mystery and modern mystery: Seaography Dawling, Stretching, and Fainting in Coils Laughing and Grief
Salvador Oliva
Llanguir i a Inscriure Suar, Rascar, Mortificar i Dimitir Histèria, Histèria Antiga i Moderna Marografia i Garbuix, Garbuixar, Esbotzar i a Tintar a l’oli Les classes de clàssiques: el Sagí i el Greix
Rubén Luzón
Enlletgir i Adscriure Xumar, Resar, Mortificar i Dimitir Histèria, Histèria antiga i moderna

Aquest fragment és famós per la dificultat del significat que amaguen les paraules inventades del original: “*reeling and writhing*” fa referència a *reading* i *writing*. En català es correspon amb llegir i escriure. Oliva ho ha traduït per “Llanguir i Inscriure” mentre que Luzón opta per “Enlletgir i Adscriure”. En el cas de “*Laughing and Grief*”, que fan referència a *latin* and *greek* (en català llatí i grec) i Oliva ho ha traduït per “Sagí i Greix” mentre que Luzón opta per “Llotim i Frec”. És a dir, com hem comprovat, els traductors inventen paraules diferents per a mantenir el joc de l’original.

Però no en tots els casos, tant a la traducció d’Oliva com a la de Luzón “*Ancient mystery and modern mystery*” i “*Uglification and Derision*” es tradueix per “Histèria, Histèria antiga i moderna” i “Mortificar i Dimitir”. Ates que Oliva va publicar la seua traducció quinze anys abans de Luzón, podem pensar que Luzón la va prendre com a referència.

Un altre exemple de transcreació és la cançó del cocodril que es troba al Capítol II (Annex I, 9).

(6)

Original “How doth the Little crocodile Improve his shining tail, And pour the water of the Nile On every golden scale! How cheerfully he seems to grin, How Neatly spreads his claws, And welcomes little fishes in, With gently smiling jaws!”
Salvador Oliva ¿Què fa el petit cocodril Perquè li brilli l’esquena? Rega amb les aigües del Nil Les escartes, a balquena. Fa un somriure triomfant, Eixampla les urpes feres I els peixets es va empassant Entre les dents rialleres.
Rubén Luzón Mireu com el cocodril Es dona llustre a la cua, Regant-se, amb l’aigua del Nil, Cada escata i cada pua! Amb els somnis fulgants i les arpes ben cofades, els peixets van capturant amb les dents animades!

En aquest cas, l'original és una paròdia d'un poema per a infants famós a Anglaterra. Parodia les dues primeres estrofes de “Against Idleness and Mischief” del *Divine Songs Attempted in Easy Language for the Use of Children* (1715) del poeta Isaac Watts. En el moment de fer la primera traducció al francès (1867) Carroll ja va declarar que: “The verses would be the great difficulty, as I fear, if the originals are not known in France, the parodies would be unintelligible” (Carroll 1998)

A la versió d'Oliva (2016) s'indica amb una nota al peu: “Paròdia d'un poema moralitzant, «Contra la peresa i la maldat» d'Issac Watts, molt de gust de l'època, que els nens i les nenes aprenien de memòria a l'escola. El poema parodiat no parla d'un cocodril ociós, sinó d'una abella treballadora que va a buscar el pol·len de les flors per convertir-lo en mel.” Per tant, Oliva sabia a què feia referència malgrat que la seua traducció no respecta l'estructura de l'original sinó que en crea una de nova. Per la seua part, Luzón no inclou cap nota a la seua edició i la seua traducció és completament diferent a la d'Oliva.

Per acabar amb els exemples de fragments que són diferents, presentem un cas on es poden observar diferències amb els temps verbals, els diminutius, l'exactitud i la rima; aquest fragment es troba al Capítol XI (Annex I, 7).

(7)

<p>Original</p> <p>“The Queen of hearts made some tarts, All on a summer day: And the Knave of Hearts, he stole those tarts And took them quite away!”</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>La reina de Cors va fer uns quants pastissos, Una tarda d'estiu: La Sota de Cors va robar els pastissos: És un fet delictiu</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>La reina de Cors féu uns pastissets Un dia d'estiu; La Sota de Cors robà els pastissets Sense dir ni piu</p>

Al final del primer vers: “tarts” s'ha traduït per “pastissos” i per “pastissets”, tendència valenciana a utilitzar els diminutius que li canvia lleugerament el sentit. Un pastis, com d'aniversari, no és exactament el mateix que un pastisset, com de tomaca.

Al segon vers: “summer day”; el que Oliva tradueix “una tarda” i Luzón “un dia”. Observem que la traducció de Luzón és més exacta, atès que fa referència a les mateixes hores del dia que Carroll a l'original. Oliva opta per tarda, una paraula més genuïna de l'estàndard català, més típica de la variant oriental i que no correspon exactament a les mateixes hores del dia.

Al tercer vers, igual que al primer vers, trobem els diferents temps verbals. Oliva opta per formes perifràstiques i Luzón per formes simples: “va fer” front a “féu” i “va robar” front a “robà”.

Per acabar aquest fragment, trobem un joc de paraules: s'ha de fer rimar el quart vers amb el segon. Tot aquest fragment té una rima (el primer i el tercer vers rimen, però es fàcil de reproduir perquè s'utilitza la mateixa paraula), no obstant això, fer rimar el segon i el quart vers és més complicat. En l'original "summer day" queda com "tarda" i "dia" d'estiu i ha de rimar en -iu. I els dos traductors ho aconsegueixen canviant el sentit del vers original "And took them quite away!" per a fer que rimen. Oliva apunta a l'acció "fet delictiu" mentre que Luzón fa més èmfasi en la manera "Sense dir ni piu".

Anàlisi de fragments que són similars

Com ja hem pogut constatar, l'obra de Luzón no és una adaptació de la traducció d'Oliva i Luzón ha pensat les seves pròpies solucions. Les dues traduccions són diferents, cada traductor ha optat per solucions diferents per als casos més problemàtics. No obstant això, durant la lectura de les dues obres també hem trobat fragments que eren molt semblants, parts del text que no comporten una dificultat remarcable a l'hora de ser traduïts i que presenten grans similituds. Els fragments que ens han cridat l'atenció segueixen la mateixa estructura sintàctica o fins i tot empen exactament les mateixes paraules i passem a analitzar-los a continuació.

1. L'edició

Hem començat per fixar-nos en l'estructura del textos, és a dir, en l'edició. La d'Oliva presenta els diàlegs i els pensaments dels personatges entre cometes hispàniques o angulars («»). En l'edició de Luzón els diàlegs van amb guions llargs i els pensaments amb cometes hispàniques o angulars, com els d'Oliva, com es pot observar als exemples següents:

Capítol II (Annex II, 5)

(8)

Original
"Perhaps it doesn't understand English", thought Alice.
Salvador Oliva
«Potser no m'entén», va pensar l'Alicia;
Rubén Luzón
«Potser no m'entén», va pensar l'Alicia.

Capítol V (Annex II, 11)

(9)

Original
"One side of <i>what</i> ? The other side of <i>what</i> ?" Thought Alice to herself. "Of the mushroom," said the Caterpillar, just as if she had asked it out loud;
Salvador Oliva
«Un costat... ¿de què? L'altre costat... ¿de què?», va pensar l'Alicia. «Del bolet», va dir l'Erugot, com si ella ho hagués preguntant amb veu alta;
Rubén Luzón

«Un costat... ¿de *què*? L'altre costat... ¿de *què*?», va pensar Alícia.
–Del bolet –va dir l'Eruga, com si ella ho haguera preguntant en veu alta;

2. L'estructura

Alguns casos ens han permés constatar que l'estructura dels versos i de les frases és molt similar en les dues traduccions. Un exemple de la similitud d'estructura i també de lèxic el trobem al principi del Capítol II (Annex II, 2). Quan Alícia comença a veure com el seu cos s'estira i no arriba als seus propis peus, decideix enviar-los un missatge.

(10)

Original Alice's Right foot, Esq. Hearthrug, Near the Fender, (with Alice's love).
Salvador Oliva Senyor Peu Dret de l'Alícia Estora de la Llar, Prop del Guardafoc. (amb una abraçada de l'Alícia)
Rubén Luzón Sr. Peu Dret D'Alícia Estora de la Llar Prop del Guardafoc Remitent: Alícia (amb afecte)

En aquest exemple, veiem que les traduccions són bàsicament iguals i sols destaquem dues coses. A la traducció d'Oliva la protagonista és "l'Alícia", incorpora l'article davant del nom propi, cosa comú a l'estàndard català. I, a la traducció de Luzón és "Alícia", sense article, ja que a l'estàndard valencià no se sol fer-ne ús. L'altra diferència la trobem en la darrera línia del missatge on Luzón ha escollit una forma de comiat diferent.

Troblem un altre exemple de similitud, d'estructura i de traducció, al Capítol IX (Annex II, 4). On la solució és la mateixa per al joc de paraules "*lessons ... because they lessen*" es tradueix en els dos casos per "curs... perquè... més curts".

(11)

Original "That's the reason they're called lessons", the Gryphon remarked: "because they lessen from day to day"
Salvador Oliva «Per això se'n diu curs», va remarcar el Grifó; «perquè els dies són cada dia més curts».
Rubén Luzón

–Per això en diuen *curs* –va observar el Grifó–: perquè els dies es fan cada volta més *curts*.

3. Article davant de nom propi

Aquest darrer exemple també ens serveix per a ampliar una de les altres similituds que hem trobat: l'article davant de nom propi. En l'obra de Luzón el nom de la protagonista no porta article però el la resta de personatges sí: el Ratolí, l'Eruga, la Llebre de Març, el Colom.

4. Les formes verbals

En alguns fragments trobem que sols es diferencien en la forma dels verbs, representant els seus respectius estàndards, com es pot observar al Capítol II (Annex II, 1).

(12)

Original

And here Alice began to get rather sleepy, and went on saying to herself, in a dreamy sort of way, "Do cats eat bats? Do cats eat bats?" and sometimes "Do bats eat cats?", for, you see, as she couldn't answer either question, it didn't much matter which way she put it. She left that she was dozing odd, and had just begun to dream that she was walking hand in hand with Dinah, and she was saying to her, very earnestly, "Now, Dinah, tell me the truth: did you ever eat a bat?", when suddenly, thump! Thump! down she came upon a heap of sticks and dry leaves, and the fall was over.

Salvador Oliva

«Ara sí que ha anat d'un pèl!», va dir l'Alicia força espantada pel canvi sobtat; però molt contenta de sentir-se encara viva. «I ara, cap al jardí!».

[...]

«Tan de bo no hagués plorat tant!», va dir l'Alícia, mentre nedava d'una banda a l'altra intentant trobar la sortida. «Suposo que ara, com a càstig, m'ofegaré en les meves pròpies llàgrimes! Això sí que serà estrany. Però, de fet, tot és estrany, avui!».

Rubén Luzón

–Ha anat d'un pèl!, va dir Alícia, molt espantada pel canvi sobtat, però molt contenta de sentir-se encara viva–. I ara, cap al jardí! [...]

–Tan de bo no haguera plorat tant!,–va dir Alícia, mentre nadava d'una banda a l'altra intentant trobar l'eixida. Suppose que ara, com a càstig, m'ofegaré en les meues pròpies llàgrimes! Això sí que serà estrany! Però tot és ben estrany, hui.

Constatem aquestes variacions, representatives dels dos estàndards, amb les formes auxiliars del verb haver: en la versió d'Oliva "hagués" i en la de Luzón "haguera"; i amb les arrels que prenen per a conjugar els verbs "nedava" a la traducció d'Oliva i "nadava" a la de Luzón.

Com ja hem comprovat amb els temps verbals en l'exemple anterior, cada traductor representa el seu estàndard. A més a més, hem analitzat el lèxic que apareix en l'obra per acabar de determinar si és així. A través de les eleccions que fan per a les seves traduccions, constatem usos de vocabulari diferent: "nena" i "xiqueta"; "armilla" i "jupetí". També podem observar que hi ha verbs més comuns a l'estàndard valencià que no apareixen a

l'estàndard català, per exemple: “parèixer” i “semblar”. En l’obra de Luzón podem trobar el verb “parèixer” al igual que “semblar”. No obstant, a l’obra d’Oliva sols trobem “semblar”. Un altre grup de paraules que es diferencia a les dues traduccions són les expressions temporals: “aviat” i “prompte”; “avui” i “hui”; “tarda” i “vesprada”. També trobem que els díctics espacials varien: a l’obra d’Oliva s’utilitza “aquí” i a la de Luzón “ací”.

Després d’analitzar els fragments, hem observat que les dues traduccions són diferents encara que tenen punts de contacte. Des d’un punt de vista traductològic, amb l’anàlisi dels problemes de traducció, arribem a la conclusió que són dues traduccions diferents atès que Oliva i Luzón no han optat per les mateixes solucions. No obstant això, des del punt de vista literari, hem trobat fragments molt semblants i, per tant, podem afirmar que Luzón, directament o indirecta, ha pres com a referència l’obra d’Oliva, ja que són nombrosos els casos en què les obres es pareixen i el grau en què ho fan. Finalment, a nivell lingüístic, amb l’anàlisi del lèxic: el vocabulari, les formes verbals, les expressions temporals i díctiques podem concloure que cada traducció representa el seu estàndard.

4. Conclusions

Aquest treball naix amb la motivació de conèixer el món de les traduccions cap al català. Com que és una llengua amb dos estàndards formals, pensem que aquest factor pot influir en les traduccions que arriben finalment a mans dels lectors. Amb aquesta inquietud trobem el treball de Cabeza (2010) que ens presenta el fenomen de la multitraduïció:

El fenomen pel qual un mateix producte, originalment en una llengua de partida, té diverses versions en una llengua d'arribada que es caracteritzen per estar escrites en diferents modalitats estàndard, ja siga perquè se n'han fet dos traduccions directes des de la llengua original o perquè s'ha adaptat la primera traducció d'un estàndard a un altre. (Cabeza 2010: 219)

En el nostre estudi hem analitzat el cas d'*Alice*, però no la primera traducció que es va fer d'aquest clàssic i una de moderna, sinó dues coetànies: Oliva (1996) i Luzón (2016). La finalitat d'aquest treball ha sigut constatar les similituds i diferències entre les dues traduccions. L'objectiu no ha estat en cap moment posar en dubte les paraules de Luzón o de l'Editorial Bromera sobre si el treball l'havia realitzat íntegrament ell o no. No hem entrat a valorar la qualitat de la traducció d'Oliva, encara que ha estat objecte de certa controvèrsia, ni hem pretès en cap moment avaluar si el treball de Luzón és bo o dolent o si la seua traducció és millor o pitjor que la d'Oliva.

Les conclusions a què hem arribat són que des d'una perspectiva teòrica, amb els sistemes lingüístic, políticolegal i comunicatiu-cultural que s'amplien amb la qüestió de l'espai comunicatiu i l'àmbit editorial comencem a pensar que sí que es tracta d'un cas de multitraduïció. I, mitjançant l'anàlisi de les dues obres que hem realitzat, hem vist punts de contacte entre les dues traduccions: hi ha fragments que presenten grans similituds en el lèxic i l'estructura. No obstant això, les traduccions són diferents i cadascuna representa el seu estàndard. En definitiva, el que queda clar és que Luzón pretenia fer un treball propi, no una adaptació a l'estàndard valencià de la traducció catalana encara que la seua versió final és una traducció més *valenciana*.

Per tant, finalment, podem acreditar que el cas d'*Alice* és un cas de multitraduïció perquè un mateix producte, originalment en una llengua de partida (l'anglès), té diverses versions en llengua d'arribada que es caracteritzen per estar escrites en diferents modalitats estàndards (catalana i valenciana), perquè s'han fet dues traduccions directes des de la llengua original i tenen fragments que són similars.

I després d'haver realitzat tot aquest anàlisi, les conclusions ens donen una aproximació al món de les traduccions en català, però encara queda molt de treball per fer. Aquest cas és sols un exemple dels molts que es podrien analitzar gràcies al fenomen de la multitraduïció. És un reflex de la necessitat de conèixer millor com són les nostres traduccions, com parlem i com escrivim per a viure en català.

5. Referències bibliogràfiques

- Cabeza i Cáceres, Cristobal (2010): “La multitraduccion als estàndards català i valencià: el cas de Harry Potter i la pedra filosofal”, *MonTI*, 2 pàgs. 217-247
- Calero Pons, Àlvaro. (2016) “Varietats geogràfiques i polítiques editorials en la traducció al català. Una mirada sobre l’espai comunicacional català”, *Revista de Llengua i Dret*, 66, pp. 62-84.
- Carroll, Lewis (1998): *Alice’s Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass*, Londres, Penguin Classics.
- Carroll, Lewis (2016): *Les aventures d’Alicia al país de les meravelles*, traducció de Rubén Luzón, Alzira, Bromera.
- Carroll, Lewis (2016): *Alícia al país de les meravelles*, traducció de Salvador Oliva, Barcelona, Empúries.
- Constitució espanyola. (2007) Barcelona: Parlament de Catalunya.
<http://www.parlament.cat/activitat/constitucio.pdf>
- Estatut d’Autonomia de la Comunitat Valenciana. (2006) València: Corts Valencianes.
http://www.cortsvalecianas.es/descarga/archivo/Estatut_dAutonomia.pdf
- Gifreu i Pinsach, Josep (2007): “20 anys de l’espai català de comunicació: un objectiu encara possible?” Conferència pronunciada el 21 de juny a la Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna, Barcelona.
<http://www.vilaweb.tv/?video=4912&canal=33> última consulta: 01/05/2019
- Lefevere, André (1992) *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Frame*. Londres, Nova York: Routledge.
- Llei 7/1998, de 16 de setembre, de la Generalitat Valenciana, de Creació de l’Acadèmia Valenciana de la Llengua. [1998/7973] <http://www.avl.gva.es/pdf/lleicreacio.pdf>
- López Guix, Juan Gabriel (2011): “Alicia en el país de las maravillas en España y Argentina: una comparación de traducciones”, *Actas del II Coloquio Internacional «Escrituras de la Traducción Hispánica» San Carlos de Bariloche 2010*, 161-192
- López Guix, Juan Gabriel (2017): “De Agincourt a Eton y más allá: la Alicia en el país de las maravillas de Rafael Ballester Escalas y sus secuelas,” *Trans* pàgs. 129-161
- López Guix, Juan Gabriel (2015): “Alicia en el País de las Maravillas (2): Alicia en España”, *Trujáman* https://cvc.cervantes.es/trujaman/anteriores/febrero_15/04022015.htm, última consulta: 01/05/2019
- López Guix, Juan Gabriel (2015): “Alicia en el País de las Maravillas (9): Josep Carner”, *Trujáman* https://cvc.cervantes.es/trujaman/anteriores/septiembre_15/14092015.htm, última consulta: 01/05/2019
- Mans, C. (2013): 79. “Alícia Empúries Barcanova Anaya.” *Alícies*.
<https://alicies.wordpress.com/2013/11/30/79-alicia-empuries-barcanova-anaya/>, última consulta: 01/05/2019
- Olmos, Vicent (2006): “Editar en català al País Valencià”, *Espill* 22. pàgs. 88-95

Ripoll, Víctor. (1996, 8 d'abril - 2002, 4-10 de juny; 2007, 20 de novembre - 2011, maig; 2011, juliol - 2013, desembre). "Les notes de Víctor Ripoll". *El Temps*, núm. 616-938; 1223-1398; 1415-1538.

Toury, Gideon (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Vicent Traver, Sara (2016): "Recepció d'Alicia al país de les meravelles de Salvador Oliva: text i context", Castelló: Universitat Jaume I. Treball de Final de Grau.

Villanueva Jorán, Iván Alejandro (2019): "Acerca del polisistema de Itamar Even-Zohar". *Scrib*. <https://www.scribd.com/doc/45981574/Acerca-del-Polisistema-de-Itamar-Even-Zohar>, última consulta: 07/02/2019

6. Annex I - Fragments diferents

Jocs de paraules

1. Capítol III

Original

“You are not attending!” said the Mouse to Alice severely. “What are you thinking of?”
“I beg your pardon”, said Alice very humbly: “you had got to the fifth bend, I think?”
“I had not!” cried the Mouse, sharply and very angrily.
“A knot!” said Alice, always ready to make herself useful, and looking anxiously about her.
“Oh, do let me help to undo it!”

Salvador Oliva

«No em prestes gens d’atenció», va dir severament el Ratolí a l’Àlicia; «¿Què en penses del que t’he dit fins ara?».
«Perdona», va dir humilment l’Àlicia; «em sembla que ja havies arribat a la cinquena corba, ¿no?».
«No! Encara no havia arribat ni al nus de la qüestió», en sec i molt enfadat, el Ratolí.
«Al nus! », va dir l’Àlicia, sempre a punt de fer un favor, i mirant amb inquietud al seu voltant: «Si vols t’ajudaré a desfer-lo aquest nus! ».

Rubén Luzón

—No m’estàs prestant gens d’atenció! —va dir el Ratolí a Àlicia amb severitat—. ¿En què estàs pensant?
—Perdona —va dir Àlicia, molt humilment—: ja havies arribat al cinquè revolt, ¿no?
—I ara! —va exclamar el Ratolí, bruscament i amb fúria—. Em prens per ruc!
—¿Què dius, que tens un nuc? —va dir Àlicia, sempre a punt per a fer un favor, i mirant amb neguit al seu voltant—. Oh, deixa’m ajudar-te a desfer-lo, aquest nuc!

2. Capítol V

Original

“You are old, Father William,” the young man said,
“And your hair has become very white;
And yet you incessantly stand on your head—
Do you think, at your age, it is right?”

“In my youth,” Father William replied to his son,
“I feared it might injure the brain;
But, now that I’m perfectly sure I have none,
Why, I do it again and again.”

“You are old,” said the youth, “as I mentioned before,
And have grown most uncommonly fat;
Yet you turned a back-somersault in at the door—
Pray, what is the reason of that?”

“In my youth,” said the sage, as he shook his grey locks,
“I kept all my limbs very supple

By the use of this ointment –one shilling the box–
Allow me to sell you a couple?”

“You are old,” said the youth, “and your jaws are too weak
For anything tougher than suet;
Yet you finished the goose, with the bones and the beak–
Pray, how did you manage to do it?”

“In my youth,” said his father, “I took to the law
And argued each case with my wife;
And the muscular strength, which it gave to my jaw
Has lasted the rest of my life.”

“You are old,” said the youth, “one would hardly suppose
That your eye was as steady as ever;
Yet you balanced and eel on the end of your nose–
What made you so awfully clever?”

“I have answered three questions, and that is enough,”
Said his father. Don’t give yourself airs!
Do you think I can listen all day to such stuff?
Be off, or I’ll kick you down-stairs!”

Salvador Oliva

«Sou vell, Pare Guillem», el pare va dir.
«Teniu els cabells blancs, i jo ja sé
Que feu sovint la vertical en el jardí

Als vostres anys, ¿creieu que això està bé? ».

«De jove va dir el pare com a resposta al fill,
«Em creia que el cervell se’n resentia;
Però ara que sé que no hi ha cap perill,
La faig sovint, sovint, i amb alegria».

«Sou vell», li va dir el fill, «tal com he dit abans;
I a més esteu molt i molt gras
I feu els salts mortals enrere i sense mans.
¿No és això propi d’un cervell escàs?».

«De jove», va dir el pare, « m’untava, amb uns ungüents
Molt bons, totes les quatre extremitats,
I, d’ençà d’aleshores, em són obedient
Per fer aquests salts i altres barbaritats».

«Sou vell, i diu que els vells tenen la barra fluixa
I els costa molt i molt de rosegar;
Però vos mastegueu les oques, pit i cuixa,
Ossos i bec, i sense reposar».

«De jove vaig estudiar per advocat,
I el constant discutir amb la meva dona
M’ha fet la barra forta i el queix agosarat.
Tinc, doncs, una mandíbula bona».

«Sou vell», li va dir el jove, «i sé que no s'estila
Que els vells conservin gaire la bona vista;
I vós sabeu tenir sobre el nas una anguila
¿Com és que sou tan bon equilibrista?».

«T'he respost tres preguntes, i ja estic nerviós
De fer el pallús i de ballar el teu ball»,
Va dir el Pare Guillem. «I escolta, toca el dos
O d'una guitza et tiro escala avall».

Rubén Luzón

–Sou vell, pare Guillem– digué el jove, burleta-;
Ja fa temps que teniu el monyo del tot blanc.
I, així i tot, no pareu de fer la figuereta...
¿No teniu por d'obrir-vos el cap i fer-vos sang?

–De jove –respongué el pare amb veu serena–,
Tenia por que això m'afectara el cervell...;
Però, a la fi, he après que no he de passar pena:
El meu cap ja només val per a dur capell.

–Sou vell –replicà el fill–, tal com he dit adés,
I, a més, esteu més gros del que és habitual.
I encara travesseu el lllindar al revés,
Saltant com un possés... ¿Voleu dir que és normal?

–De jove –digué el savi movent el blanc cabót–,
Vaig mantindre flexibles les quatre extremitats
Amb aquesta pomada; val un xing el pot...
Te'n puc vendre un parell. ¿En vols? Són ben barats!

–Sou vell, i es diu que els vells tenen les barres fluixes
Per a qualsevol cosa més sòlida que el greix.
Així que, quan de l'oca en roseguen les cuixes
I no en deixeu ni els ossos, dic: «¿Com li aguanta el queix?».

–De jove –digué el pare–, volia ser lletrat,
i els plets, els discutia amb la meva esposa...
Doncs tanta brega en féu el queix ben musculat,
I aquesta robustesa m'ha durat bona cosa!

–Sou vell –va dir el jove, i no m'estranyaria
Que, a hores d'ara, tinguéreu la vista ja a mig gas.
Per tant, ¿? –com sou capaç, amb una tal mestria,
de sostindre una anguila sobre l'extrem del nas?

–T'he respost tres vegades! ¿No creus que ja n'hi ha prou,
De conya i disbarats? I no faces el gall,
que no trau cap trellat tot aquest enrenou...
Au, fuig, o d'un calbot caus escales avall!

3. Capítol VII

Original

<p>“Well, I’d hardly finished the first verse” said the Hatter, “when the Queen bawled out” “He’s murdering the time! Off with his head!”</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>«Bé, encara no havia acabat la primera estrofa», va dir el Barreter, «quan la Reina va fer un bot i va dir bramant: “Està matant el temps! Que li tallin el cap!”».</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>–Bé, a penes havia acabat la primera estrofa –va explicar el Barreter– , quan la Reina va saltar va saltar i va dir bramant: «S’està carregant el temps! Que li tallen el cap!».</p>

4. Capítol VII

<p>Original</p> <p>“And so the little sisters – they were learning to draw, you know-” “‘What did they draw? Said Alice, quite forgetting her promise. “Treacle,” said the Dormouse, without considering at all this time. [...] “‘They were learning to draw” the Dormouse went on, yawning and rubbing its eyes, for what is getting very sleepy; “and they drew all manner of things – everything that begins with an M-”</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>«Així, doncs, aquestes germanes petites... aprenien a extraure, ¿sabeu?». «¿I què extreien?», va dir l’Àlicia, que ja s’havia oblidat de la promesa que havia fet. «Melassa», va dir el Liró, aquesta vegada sense pensar-s’hi gens. [...] «I al mateix temps que anaven extreien també dibuixaven», anava dient el Liró badallant i fregant-se els ulls, perquè cada vegada tenia més son; «dibuixaven tota mena de coses que comencen amb M».</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>–Així, doncs, aquestes tres germanetes... Bé, estaven aprenent a dibuixar... –¿Què dibuixaven? –va dir Àlicia, oblidant la seua promesa. –Melassa –va dir el Liró, sense pensar-hi gens, aquesta vegada. [...] –Estaven aprenent a dibuixar –va continuar el Liró, badallant i fregant-se els ulls, perquè cada vegada tenia més son-, i dibuixaven tota mena de coses...; tot el que comença per M...</p>

5. Capítol VII

<p>Original</p> <p>“But there were in the well”, Alice said to the Dormouse, not choosing to notice this last remark. “Of course they were”, said the Dormouse: “well in.”</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>«Però si eren a dintre del pou!», va dir l’Àlicia al Liró, fent com si no hagués sentit l’insult</p>

que li acabava d'etzibar.
«És clar que hi eren», va dir el Liró, «i ben endins».

Rubén Luzón

–Però és que elles ja eren dins del pou –va dir Alicia al Liró, sense fer cas de l'insult que ell li acabava d'amollar

–I tant... -va dir el Liró–; i tant fa.

6. Capítol IX

Original

Reeling and Writhing
Ambition, Distraction, Uglification and Derision
Ancient mystery and modern mystery: Seaography
Drawling, Stretching, and Fainting in Coils
Laughing and Grief

Salvador Oliva

Llanguir i a Inscriure
Suar, Rascar, Mortificar i Dimitir
Histèria, Histèria Antiga i Moderna
Marografia i Garbuix, Garbuixar, Esbotzar i a Tintar a l'oli
Les classes de clàssiques: el Sagí i el Greix

Rubén Luzón

Enlletgir i Adscriure
Xumar, Resar, Mortificar i Dimitir
Histèria, Histèria antiga i moderna
Mareografia, Embruix, Embruixar, Desbrossar i Tintar el Foli
Llengües clàssiques: Llotim i Frec

7. Capítol XI

Original

“The Queen of hearts made some tarts,
All on a summer day:
And the Knave of Hearts, he stole those tarts
And took them quite away!”

Salvador Oliva

La reina de Cors va fer uns quants pastissos,
Una tarda d'estiu:
La Sota de Cors va robar els pastissos:
És un fet delictiu

Rubén Luzón

La reina de Cors féu uns pastissets
Un dia d'estiu;
La Sota de Cors robà els pastissets
Sense dir ni piu

8. Capítol XI

Original <p>“[...] and the twinkling of the tea--- ” “The twinkling of what?” said the King. “It began with with the tea,” the Hatter replied. “Of course twinkling begins with a T!” said the King sharply. “Do you take me for a dunce? Go on!”</p>
Salvador Oliva <p>«¿Té què?», va dir el Rei. «Per començar el te vaig dir: “Té...”». «Ja ho sé que te comença amb T!», va tallar el Rei. «¿Et penses que sóc un capsigrany?».</p>
Rubén Luzón <p>–¿El titil·lar de <i>què</i>? –va dir el Rei. –Tot començà amb el te –va respondre el Barreter. –Per descomptat que <i>titil·lar</i> comença amb la T! –va dir el Rei bruscament–. ¿Em prens per ruc? Continua!</p>

Cançons/poemes

9. Capítol II

Original <p>“How doth the Little crocodile Improve his shining tail, And pour the water of the Nile On every golden scale! How cheerfully he seems to grin, How Neatly spreads his claws, And welcomes little fishes in, With gently smiling jaws!”</p>
Salvador Oliva <p>¿Què fa el petit cocodril Perquè li brilli l’esquena? Rega amb les aigües del Nil Les escartes, a balquena.</p> <p>Fa un somriure triomfant, Eixampla les urpes feres I els peixets es va empassant Entre les dents rialleres.</p>
Rubén Luzón <p>Mireu com el cocodril Es dona llustre a la cua, Regant-se, amb l’aigua del Nil, Cada escata i cada pua!</p>

Amb els somnis fulgants
i les arpes ben cofades,
els peixets van capturant
amb les dents animades!

10. Capítol VI

Original

“Speak roughly to your Little boy,
And beat him when he sneezes:
He only does it to annoy
Because he knows it teases.”

CHORUS

(in which the cook and the baby joined): –
“Wow! Wow! Wow!”

[...]

“I speak severely to my boy,
I beat him when he sneezes;
For he can thoroughly enjoy
The pepper when he pleases!”

CHORUS

“Wow! Wow! Wow!”

Salvador Oliva

«Al nen petit heu d’insultar
I, si esternuda, castanya!
Només ho fa per empipar
I fer-nos venir migranya».

TORNADA

(en la qual intervenen la cuinera i el nen)
«Au! Au! Au!» .

[...]

«Al nen petit heu de pegar;
Si esternuda, bufetada!
Perquè només fa que ensumar
El pebre que tant li agrada!».

TORNADA

«Au! Au! Au!» .

Rubén Luzón

Parla al xiquet amb duresa
i, si esternuda, carxot!,
que ho fa per immaduresa
i per fer el borinot!

COR. (al qual es van afegir la cuinera i el bebé.)

Uou! Uou! Uou!

[...]

Severament l'amoneste,

Però si esternuda..., assot!

Que estic farta que em moleste

Amb el pebre així que pot.

COR. Uou! Uou! Uou!

11. Capítol VII

Original

“Twinkle, twinkle, Little bat!

How I wonder what you're at!”

[...]

“Up above the world you fly

Like a tea-tray in the sky.

Twinkle, twinkle—”

Salvador Oliva

Brilla, brilla, ratpenat!

No sé pas què t'ha passat.

[...]

Vola enlaire, cap al cel,

Tan com vola un pot de mel

Brilla , brilla... ».

Rubén Luzón

Brilla, brilla, ratpenat!

Vull saber on t'has ficat!

[...]

Sobrevola el món, estel,

Com plat que s'enlaira al cel.

Brilla , brilla... .

12. Capítol X

Original

Beautiful Soup, so rich and green,

Waiting in a hot tureen!

Who for such dainties would not stoop?

Soup of the evening, beautiful Soup!

Soup of the evening, beautiful Soup!

Beau –ootiful Soo –oop!

Beau –ootiful Soo –oop!

Soo–oop of the e–e–evening,

Beautiful, beautiful Soup!

“Beautiful Soup! Who cares for fish,

Game, or any other dish?

Who would not give all else for two
pennyworth only of beautiful Soup?
Pennyworth only of beautiful soup?
Beau –ootiful Soo –oop!
Beau –ootiful Soo –oop!
Soo–oop of the e–e–evening,
Beautiful, beauti –FUL SOUP!”

Salvador Oliva

Oh, bella sopa substanciosa,
A la sopera reposant!
Jo, quan et veig tan oliosa,
Desitjaria estar menjant.
Sopa del vespre, bella sopa!
Sopa del vespre, bella sopa!
Be-ella so-opa!
Be-ella so-opa!
Ben sortós és el que et topa.

Oh, bella sopa de tortuga,
Oh, bella sopa de tortuga,
Ningú et perdria per un deix

De carn, de caça o bé de peix.
Sopa del vespre, bella sopa!
Sopa del vespre, bella sopa!
Be-ella so-opa!
Be-ella so-opa!
Ben sortós és el que et topa.

Rubén Luzón

Gustosa sopa, tan exquisida
que la sopera bull entendrida!
¿qui resisteix la teua crida?
Sopa del vespre, excel·lent sopa!
Sopa del vespre, excel·lent sopa!
Gustoo... oosa soo...oopa!
Gustoo... oosa soo...oopa!
Soo... oops del ve... e... espre,
Gustosa, gustosa sopa!

Gustosa sopa! Tant me fa el peix
Com la carn: són ben bé el mateix.
Jo ho donaria tot, i amb escreix,
Per un ditet d'excel·lent sopa...

Sols un ditet d'excel·lent sopa!
Gustoo... oosa soo...oopa!
Gustoo... oosa soo...oopa!
Soo... oopa del ve... e... espre,
Gustosa, gustosa... SOPA!

7. Annex II - Fragments similars

1. Capítol I

Original

And here Alice began to get rather sleepy, and went on saying to herself, in a dreamy sort of way, “Do cats eat bats? Do cats eat bats?” and sometimes “Do bats eat cats?”, for, you see, as she couldn’t answer either question, it didn’t much matter which way she put it. She left that she was dozing odd, and had just begun to dream that she was walking hand in hand with Dinah, and she was saying to her, very earnestly, “Now, Dinah, tell me the truth: did you ever eat a bat?”, when suddenly, thump! Thump! down she came upon a heap of sticks and dry leaves, and the fall was over.

Salvador Oliva

I en aquell moment l’Àlicia va començar a endormiscar-se, i s’anava preguntant, com en un somni: «Mengen ratpenats, els gats? Mengen ratpenats, els gats?». I a vegades: «mengen gats, els ratpenats?». Perquè, ¿sabeu? com que no podia respondre cap de les dues preguntes, li era ben igual dir-ho d’una manera com de l’altra. L’Àlicia tenia la sensació d’anar-se endormiscant i de somiar que ella i la Dinah es passejaven agafades de la mà, i que li preguntava molt seriosament: «Va, Dinah, digue’m la veritat: ¿has menjat algun cop un ratpenat?», quan, de sobte, pataplaf!, va caure sobre un piló de branquillons i fulles seques, i la caiguda es va acabar.

Rubén Luzón

I ací Àlicia començà a endormiscar-se bastant, i continuà dient-se, com en un somni: «¿Mengen ratpenats, els gats?¿Mengen ratpenats, els gats?». I de vegades: «¿Mengen gats els ratpenats?». Perquè, ja ho veieu, com que no podia respondre a cap de les dues preguntes, no importava molt de quina manera ho expressara. Sentia que s’adormia, i tot just havia començat a somiar que Dinah i ella passejaven agafades de la mà, i que li preguntava molt seriosament: «Ara, Dinah, dis-me la veritat: ¿t’has menjat mai un ratpenat?», quan de sobte, pataplum!, aterrà damunt d’una pila de branquetes i fulles seques, i s’acabà la caiguda.

2. Capítol II

Original

Alice’s Right foot, Esq.
Hearthrug,
Near the Fender,
(with Alice’s love).

Salvador Oliva

Senyor Peu Dret de l’Àlicia
Estora de la Llar,
Prop del Guardafoc.
(amb una abraçada de l’Àlicia)

Rubén Luzón

Sr. Peu Dret D’Àlicia
Estora de la Llar
Prop del Guardafoc
Remitent: Àlicia (amb afecte)

3. Capítol II

Original
It'll be no use their putting their heads down and saying 'Come up again, dear!' I shall only look up and say 'Who am I, then? Tell me that first, and then, if I like being that person, I'll come up: if not, I'll stay down here till I'm somebody else'—but, oh dear!" cried Alice, with a sudden burst of tears, "I do wish they <i>would</i> put their heads down! I am so <i>very</i> tired of being all alone down here!"
Salvador Oliva
No els servirà de res de treure el cap pel pou i dir: "Torna a pujar, preciosa!". Només miraré enlaire i diré: "¿Qui sóc jo? A veure! Primer, digueu-me això i, després, si m'agrada ser aquesta persona, pujaré; si no, m'estaré aquí baix fins que sigui una altra". Però ai!», va exclamar l'Àlícia amb un esclat sobtat de llàgrimes, «com m'agradaria que traguessin el cap. Estic tan cansada d'estar sola aquí baix».
Rubén Luzón
No servirà de res que traguin el cap i diguent: « Torna a pujar, preciosa!». Només miraré enlaire i diré:«¿Qui sóc? Primer, digueu-me això i, després, si m'agrada ser eixa persona , pujaré; si no, em quedaré ací baix fins que en siga una altra»... Però ai!,-va exclamar Àlícia amb un esclat sobtat de llàgrimes-, com m'agradaria que tragueren el cap! Estic tan cansada d'estar sola ací baix...!

4. Capítol II

Original
"That was a narrow escape!" Said Alice, a good deal frightened at the sudden change, but very glad to find herself still in existence. "And now for the garden!" And she ran with all speed back to the little door; but alas! The little door was shut again, and the little golden key was lying on the glass table before, "and things are worse than ever," thought the poor child, "for I never was so small as this before, never! And I declare it's too bad, that it is!"
Salvador Oliva
«Ara sí que ha anat d'un pèl!», va dir l'Àlícia força espantada pel canvi sobtat; però molt contenta de sentir-se encara viva. «I ara, cap al jardí!». [...] «Tan de bo no hagués plorat tant!», va dir l'Àlícia, mentre nedava d'una banda a l'altra intentant trobar la sortida. «Suposo que ara, com a càstig, m'ofegaré en les meves pròpies llàgrimes! Això sí que serà estrany. Però, de fet, tot és estrany, avui!».
Rubén Luzón
–Ha anat d'un pèl!, va dir Àlícia, molt espantada pel canvi sobtat, però molt contenta de sentir-se encara viva—. I ara, cap al jardí! [...] –Tan de bo no haguera plorat tant!, –va dir Àlícia, mentre nadava d'una banda a l'altra intentant trobar l'eixida. Suppose que ara, com a càstig, m'ofegaré en les meues pròpies llàgrimes! Això sí que serà estrany! Però tot és ben estrany, hui.

5. Capítol II

Original

The mouse looked at her rather inquisitively, and seemed to her to wink with one of its little eyes, but it said nothing.

“Perhaps it doesn’t understand English,” thought Alice. “I daresay it’s a French mouse, come over with William the Conqueror.” (For, with all her knowledge of history, Alice had no very clear notion how long ago anything had happened.) So she began again: “Où est ma chatte?”, which was the first sentence in her French lesson-book. The Mouse gave a sudden leap out of the water, and seemed to quiver all over with fright. “Oh, I beg your pardon!” cried Alice hastily, afraid that she had hurt the poor animal’s feelings. “I quite forgot you didn’t like cats”.

Salvador Oliva

El Ratolí se la va mirar amb gran curiositat, i a ella li va semblar que li feia l’ullet, però no va dir res. «Potser no m’entén», va pensar l’Àlícia; «segur que és un ratolí francès que va arribar a Anglaterra amb Guillem el Conqueridor» [...] De manera que va tornar a començar: «*Où est ma chatte?*», que era la primera frase del seu llibre de francès. De cop i volta, el Ratolí va sortir de l’aigua amb un salt, i semblava com si tot ell tremolés de terror. «Ai, perdona’m», va exclamar l’Àlícia de seguida, per por d’haver ferit els sentiments del pobre animal. «Me’n havia ben oblidat que no t’agraden els gats».

Rubén Luzón

El Ratolí se la va mirar amb curiositat, i a ella li va semblar que li feia l’ullet, però ell no va dir res. «Potser no m’entén», va pensar Àlícia; «segur que és un ratolí francès, que va arribar a Anglaterra amb Guillem el Conquistador [...] De manera que va tornar a començar:

–*Où est ma chatte?*

Aquella era la primera frase del seu llibre de francès. El Ratolí va eixir de l’aigua d’un bot, i pareixia tremolar de por.

–Ai, perdona’m! –va exclamar Àlícia ràpidament, tement haver ferit els sentiments del pobre animal–. Prou que havia oblidat que no t’agraden els gats.

6. Capítol III

Original

First it marked out a race-course, in sort of circle, (“the exact shape doesn’t matter,” it said,) and then all the party were placed along the course, here and there. There was no “One, two, three and away!”, but they began running when they liked, and left off when they liked, so that it was not easy to know when the race was over. However, when they had been running half an hour or so, and were quite dry again, the Dodo suddenly called out “The race is over!”, and they all crowded round it, panting, and asking “But who has won?”

This question the Dodo could not answer without a great deal of thought, and it stood for a long time with one finger pressed upon its forehead (the position in which you usually see Shakespeare, in the pictures of him), while the rest waited in silence. At last the Dodo said “*Everybody* has won, and *all* must have prizes.”

“But who is to give the prizes?” quite a chorus of voices asked.

“Why, *she*, of course”,

Salvador Oliva

En primer lloc va traçar una pista, que era com una mena de cercle («la forma exacta no importa», va dir), i després tota la colla es va situar a tocar la línia, els uns aquí i els altres allà. No van pas fer allò d’«Un, dos, tres, va!», sinó que començaven a córrer quan els venia de gust i es retiraven quan volien, de manera que es feia molt difícil de saber quan s’havia acabat la cursa. De totes maneres, quan havien estat corrent més o menys una mitja hora i ja s’havien quedat eixuts, el Dodo va dir en veu alta: «S’ha acabat la cursa!» i tots es van reunir al seu voltant, esbufegant i preguntant: «Però ¿qui ha guanyat?».

Aquesta pregunta, el Dodo no la va poder respondre sense pensar-s'hi molt, i va seure durant una bona estona prement-se el front amb un dit (en la mateixa posició que podeu veure Shakespeare en un dels seus retrats), mentre els altres esperaven en silenci. Finalment el Dodo va dir: «Ha guanyat tothom, i tots hem de tenir un premi».

«Però ¿qui és que ha de donar els premis?», van preguntar tots a l'uníson.

«Dons ella, naturalment»,

Rubén Luzón

En primer lloc, va traçar una pista, que era com una mena de cercle («la forma exacta no importa», va dir), i després tota la colla es va col·locar al llarg de la pista, els uns ací i els altres allà. No van fer allò d'«Un, dos, tres, va!», sinó que començaven a córrer quan volien i paraven quan volien, de manera que no resultava fàcil saber quan s'havia acabat la carrera.

[...]el Dodo va cridar, tot d'una:

–S'ha acabat la carrera!

Tots es van apilotar al seu voltant, pantaixant i preguntant:

–¿Però qui ha guanyat?

Aquesta pregunta, el Dodo no la va poder respondre sense pensar-hi molt, i va seure una llarga estona prement-se el front amb un dit (en la mateixa posició en la qual es pot veure Shakespeare, en els seus retrats), mentre els altres esperaven en silenci. Finalment el Dodo va dir:

–Ha guanyat tothom, i tots hem de tindre un premi.

–¿Però qui ha de donar els premis? –va preguntar un bon cor de veus a l'uníson.

–Bé, ella, naturalment

7. Capítol III

Original

“Mine is a long and sad tale!” said the Mouse, turning to Alice, and sighing.

“It *is* a long tail, certainly,” said Alice, looking down with wonder at the Mouse’s tail: “but why do you call it sad”

Salvador Oliva

«La meua història porta cua, i és llarga i trista!», va dir el Ratolí girant-se cap a l’Àlícia i deixant anar un sospir.

«De llarga, sí que ho és», va dir l’Àlícia mirant amb meravella la cua del Ratolí. «Però ¿per què dius que és trista?».

Rubén Luzón

–La meua història porta cua, i és llarga i trista! –va dir el Ratolí, girant-se cap a Àlícia i sospirant.

–Que és llarga, d’acord –va dir Àlícia, mirant meravellada la cua del Ratolí–; ¿però per què dius que és trista?».

8. Capítol IV

Original

Very soon the Rabbit noticed Alice, as she went hunting about, and called out to her, in an angry tone, “Why, Mary Ann, what are you doing out there? Run home this moment, and fetch me a pair of gloves and a fan! Quick, now!” And Alice was so much frightened that she ran off at once in the direction it pointed to, without trying to explain the mistake that it made.

"He took me for his housemaid", she said to herself as she ran. "How surprised he'll be when he finds out who I am! But I'd better take him his fan and gloves –that is, if I can find them."

Salvador Oliva

L'Alicia, que buscava per tots els racons, i li va cridar enfadat: «Escolta, Mary Ann, ¿què hi fas, aquí? Corre cap a casa i porta'm un parell de guants i un ventall! Ràpid, ara mateix!» I l'Alicia estava tan espantada que va marxar corrent cap a la direcció que ell assenyalava, sense intentar explicar-li que s'havia equivocat. «M'ha pres per la minyona», va dir-se mentre corria. «Quina sorpresa tindrà quan sàpiga qui sóc. Però val més que li porti el ventall i els guants, si els puc trobar».

Rubén Luzón

Alicia, que buscava per tots els racons, i li va cridar amb to enfadat:
–Ei, Mary Ann, ¿què fas tu ací? Corre cap a casa de seguida i dus-me un parell de guants i un ventall! Ràpid, ara mateix!
Alicia estava tan espantada que va eixir corrents immediatament en la direcció que ell assenyalava, sense intentar explicar-li l'error que havia comés.
«M'ha pres per la seua criada», es va dir mentre corria. «Quina sorpresa s'endurà quan descobrisca qui sóc realment! Però val més que li duga el ventall i els guants..., si els puc trobar, naturalment.»

9. Capítol IV

Original

but after a few minutes she heard a voice outside, and stopped to listen.
"Mary Ann, Mary Ann!" said the voice. "Fetch me my gloves this moment!" Then came a little pattering of feet on the stairs.

Salvador Oliva

Però al cap de pocs minuts, va sentir una veu a fora i es va aturar a escoltar.
«Mary Ann, Mary Ann!», va dir una veu. «Porta'm els guants ara mateix!». Després es va sentir un sorollet de passos a l'escala.

Rubén Luzón

Al cap d'uns pocs minuts, però, va sentir una veu a fora i es va aturar a escoltar.
–Mary Ann, Mary Ann! –va fer la veu–. Dus-me els guants ara mateix!
Aleshores va sentir un lleu tamborineig de passos per l'escala.

10. Capítol V

Original

This time Alice waited patiently until it chose to speak again. [...] Then it got down off the mushroom, and crawled away into the grass, merely remarking, as it went, "One side will make you grow taller, and the other side will make you grow shorter."
"One side of *what*? The other side of *what*?" Thought Alice to herself. "Of the mushroom," said the Caterpillar, just as if she had asked it out loud; and in another moment it was out of sight.
Alice remained looking thoughtfully at the mushroom for a minute, trying to make out which were the two sides of it; as it was perfectly round, she found it was a very difficult question. However, at last she stretched her arms round it as far as they would go, and broke off a bit of

<p>the edge with each hand.   “And now which is which?” she said to herself, and nibbled a little of the right-hand bit to try the effect.</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>Aquesta vegada, l’Àlicia va esperar pacientment fins que ell es decidís a dir alguna cosa. [...]. Després va baixar del bolet i es va arrossegar fins a l’herba i, mentre ho feia, només va remarcar: «Un costat et farà més alta i l’altre, més baixa».</p> <p>«Un costat... ¿de què? L’altre costat... ¿de què?», va pensar l’Àlicia.</p> <p>«Del bolet», va dir l’Erugot, com si ella ho hagués preguntant amb veu alta; i en un moment va desaparèixer.</p> <p>L’ Àlicia, pensativa, es va estar mirant el bolet durant un minut intentant descobrir quins eren els dos costats i, com que era completament rodó, va trobar que es tractava d’un problema molt difícil de solucionar. De totes maneres, al final, va estirar els braços tant com va poder, i en va arrancar un trosset amb cada mà.</p> <p>«I ara, ¿quin és quin?», es va dir, i en va menjar una mica del que tenia a la mà dreta per veure quin efecte li feia.</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>Aquesta vegada, Àlicia va esperar pacientment fins que l’Eruga decidira tornar a parlar. [...]. Després va baixar del bolet i va començar a arrossegar-se per l’herba i, mentre s’allunyava, es va limitar a comentar:</p> <p>–Un costat et farà més alta, i l’altre, més baixa.</p> <p>«Un costat... ¿de què? L’altre costat... ¿de què?», va pensar Àlicia.</p> <p>–Del bolet –va dir l’Eruga, com si ella ho haguera preguntant en veu alta; i al cap d’un instant va desaparèixer.</p> <p>Àlicia, pensativa, es va quedar mirant el bolet durant una estona, intentant descobrir quins eren els dos costats; i, com que era completament redó, va considerar que es tractava d’un problema molt difícil de solucionar. Amb tot, finalment, va estirar els braços entorn del bolet tant com va poder, i en va arrancar un tros amb cada mà.</p> <p>–I ara, ¿quin és quin? –es va dir, i va rosegar una mica el tros de la mà dreta per a provar-ne l’efecte.</p>

11. Capítol VII

<p>Original</p> <p>The Hatter shook his head mournfully. “Not I!” he replied. “We quarreled las March— just before <i>he</i> went mad, you know – it was at the great concert given by the Queen of Hearts, and I had to sing:</p>
<p>Salvador Oliva</p> <p>El Barreter va sacsejar el cap amb tristesa. «No, jo no!», va replicar. «Ens vam barallar el març passat, just abans que aquesta es tornés boja, ¿saps?» (I amb la cullereta va assenyalar la Llebre de Març.) «Va ser en el gran concert que va donar la Reina de Cors, i jo havia de cantar:</p>
<p>Rubén Luzón</p> <p>El Barreter va sacsar el cap amb tristesa.</p> <p>–Jo no –va replicar– Ens vam barallar el març passat, just abans que aquesta es tornés boja, ja saps... –va afegir, assenyalant la Llebre de Març amb la cullereta del te– Va ser durant el gran concert que va donar la Reina de Cors, i jo vaig haver de cantar:</p>

12. Capítol IX

Original
“That’s the reason they’re called lessons”, the Gryphon remarked: “because they lessen from day to day”
Salvador Oliva
«Per això se’n diu curs», va remarcar el Grifó; «perquè els dies són cada dia més curts».
Rubén Luzón
–Per això en diuen <i>curs</i> –va observar el Grifó–: perquè els dies es fan cada volta més <i>curts</i> .

8. Annex III –Glossari

Salvador Oliva	Rubén Luzón
adéu-siau	adéu
ajaguda	gitada
ampolla	botelleta
aquí	ací
armilla	jupetí
arriscar	atrevir
arrissats	rulls
aturar	parar
aviat	prompte
avui	hui
bestieses	animalades
cabrit	cabritilla
cercle	rogle
cursa	carrera
cristall	vidre
daurada	d'or
Erugot	Eruga
Llangardaix	Fardatxo
llodriguera	conillera
melangiós	melancòlic
minyona	criada
mirall	espill
nen	xica
nens	xiquets
noi	xicot
pensant	rumiant
penso	crec
piló	pila
petita	xicoteta
relliscat	esvarat
rengle	filera
riba	vora
rodó	redó
sisplau	per favor
semblar	parèixer
sobre	damunt
sortida	eixida
tarda	vesprada
tenir	tindre
teulat	teulada
tomb	passejada
trucar (a la porta)	tocar (a la porta)